

INTEGRACIJA IMIGRANATA U HRVATSKOJ: NAČELA UČINKOVITOG INTEGRACIJSKOG MODELA

Tado Jurić

Hrvatsko katoličko sveučilište
Zagreb
tado.juric@unicath.hr

UDK:2-678:314.151.3-054.72](497.5)
314.151.3-054.74](497.5)
314.15:32
(4-6EU)327.58+2-678
2-678 +331.556]32:(497.5)
<https://doi.org/10.34075/cs.59.3.2>
Izvorni znanstveni rad
Rad zaprimljen 12/2023.

Sažetak

Migracije i s njima povezano pitanje integracije ne samo da djeluju na ekonomiju pojedine države, nego utječu i na cjelokupno društvo. Radi se o procesu koji utječe na društveno povjerenje, sigurnost i na promjene unutar političkog sustava. Potreba za razvojem hrvatske integracijske politike događa se sve ubrzanije jer broj stranih radnika, tražitelja azila i izbjeglica tako brzo raste da je njihova vidljivost danas neoporeciva, dok istodobno Hrvatska nema ni migracijsku ni integracijsku strategiju. Predstavljajući načela učinkovitog integracijskog modela ključan je dio ovog rada, koji pri tome uzima u obzir propuste zemalja bogate imigracijske prošlosti. Osnovna teza rada je da integracija, kako bi uspjela, ne smije ciljati samo na potrebe imigranata, nego je nužno da uzima u obzir i potrebe domicilne zajednice te apsorpcijski kapacitet određenog društva. Preporuke rada su: 1. Sprječiti separaciju – primarni problem nije diskriminacija imigranata, već njihova samoizolacija; 2. Jasno definirati što hrvatsko društvo očekuje od imigranata; 3. Integracija nije samo učenje jezika, nego i tradicije, kulture, prošlosti i normi ponašanja useljeničkog društva; 4. Integracija je u slučaju određenih imigrantskih skupina izazovnija; 5. Nužno je značajno usporiti tempo useljavanja – vratiti sustav kvota; 6. Otvoriti široku javnu raspravu, oslobođenu ideološkog pristupa i etiketiranja (ali i nijekanja postojanja zabrinutosti); 7. Integracija treba biti usklađena s hrvatskim okolnostima, a ne prepisana; 8. Integracija nije samo ponuda nego i obveza.

Ključne riječi: integracija, imigranti, migracijska politika, multikulturalizam, načela integracije

UVOD

Pitanja društvene integracije, usko povezane s masovnom imigracijom, doživljavaju sve veću važnost u svim članicama EU. Danas gotovo svaka članica mora pronaći odgovore na pitanja: Kako želimo i kako ćemo ubuduće živjeti zajedno? To potvrđuju i brojna reprezentativna istraživanja, primjerice iz Francuske¹ i Njemačke², prema kojima ispitanici smatraju da su to najvažnije teme kojima bi se njihove vlade trebale baviti. Slično istraživanje provedeno je i u Hrvatskoj, s brojnim istovjetnim zaključcima.³

Svakako je tome pridonijela i spoznaja da nikada u svijetu nije bilo više izbjeglica i migranata nego posljednje desetljeće te da se trend globalnih migracija ubrzava. To potvrđuje UN, podatkom da je samo od 2017. do 2022. godine broj porastao sa 70 milijuna na 108,4 milijuna.⁴ K tome, potencijalnih novih migranata je 900 milijuna,⁵ od kojih 400 milijuna iskazuje želju doći u Europu (kao radni ili iregularni migranti⁶).⁷

¹ Usp. Lepoint.fr, Pour 57 % des jeunes musulmans, la charia plus importante que la République, https://www.lepoint.fr/politique/pour-57-des-jeunes-musulmans-la-charia-plus-importante-que-la-republique-05-11-2020-2399511_20.php (20. 11. 2024).

² Vidi: BPD.de, (2023). Migration, <https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61621/migration/> (26. 11. 2024..

³ Usp. Monika Komušanac i Monika Balića, Percepcija viševjetovanosti suvremenih migracija prema Hrvatskoj u kontekstu sigurnosti prostora i stanovništva, *Kroatologija*, Vol. 14 No. 1, (2023).

⁴ Usp. UN, *International Migrant Stock*, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock> (14. 10. 2023).

⁵ Usp. Gallup (2023), <https://news.gallup.com/poll/468218/nearly-900-million-worldwide-wanted-migrate-2021.aspx> (10. 10. 2023).

⁶ Iregularni migranti su osobe koje prelaze granice ili borave u drugim zemljama bez odgovarajućih dozvola, viza ili prava boravka te ih se ne smije poistovjećivati s pojmom „izbjeglica“, iako je to čest slučaj u politici i medijima. Smatra se da je ispravnije ove osobe nazivati iregularnim migrantima nego „ilegalnim migrantima“ (što je često), jer boravak može biti ilegalan, ali čovjek ne. Ilegalne migracije pri tome mogu biti motivirane različitim razlozima, uključujući ekonomske prilike, ali i niza drugih faktora. Izbjeglice su pak osobe koje bježe od progona ili ozbiljne opasnosti te imaju pravo na zaštitu prema međunarodnom pravu, dok su tražitelji azila osobe koje traže zaštitu u drugoj zemlji, često zbog straha od progona. Radni migranti su pak osobe koje su u zemlju ušle legalnim putem te posjeduju radnu i boravišnu dozvolu na određeni rok. (Usp. BPD.de, [https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/glossar-migration-integration/270376/irregulaere-migranten/.](https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/glossar-migration-integration/270376/irregulaere-migranten/))

⁷ Uz oružane sukobe i neujednačen globalni razvoj i enormni rast stanovništva na afričkom kontinentu igra posebno važnu ulogu u ovom fenomenu (ali sve češće i klimatske promjene). Demografska eksplozija u Africi povezana je sa siro-

Suprotno intenciji Migracijskog pakta UN-a,⁸ migracije kao rješenje za globalni problem siromaštva ne čine se svim građanima EU-a prihvatljivim modelom. To otvara brojne procjepe duž europskih društava te postavlja EU politike pred izazov traženja modela koji bi zadovoljio kako interese globalnog kapitala koji potiče migraciju⁹ (uz ratove i klimatske uvjete) tako i identitetsku politiku nacionalnih zajednica EU-a. Poseban problem predstavlja uobičajeni narativ koji o izazovu integracije i migracija ne diskutira suočavanjem činjenica, nego vrijednosnim pristupom. Tako oni koji izražavaju zabrinutost o imigraciji i neuspjeloj integraciji često mogu računati na to da će biti optuženi za rasizam, ksenofobiju ili fašizam.

Osnovna teza ovog rada je da integracija ne smije ciljati samo na potrebe imigranata, nego je nužno da uzima u obzir i potrebe domicilne zajednice te apsorpcijski kapacitet određenog društva. Dosadašnja integracijska načela u EU-u, pak, u pravilu izostavljaju domicilnu populaciju, što rezultira primjerice desnim populističkim pokretima.

Članak je koncipiran na način da počinje s teorijskim razmatranjem integracije kao fenomena. Drugo poglavlje obrađuje ilegalne migracije u EU, treće njihov utjecaj na društva te kako EU odgovara na pitanja potrebe za integracijom imigranata. Četvrto poglavlje raspravlja o pitanju useljavanja u Hrvatsku te ukazuje na načela nužna za učinkovit integracijski model. Metodološki se rad zasniva na analizi integracijske i migracijske politike EU-a, s jedne strane, te hrvatske migracijske politike i začetaka integracijske politike, s druge strane, s fokusom na načelima i preporukama za razvoj učinkovitog integracijskog modela u Hrvatskoj. Svrha rada je stoga ukazati na prepreke koje se pojavljuju pri integraciji, a nipošto sinteza pravnih dokumenata koja bi znatno nadilazila prostorna ograničenja ovoga rada. Stoga je ponuđen društveno-istraživački, a ne pravni pristup ovom fenomenu.¹⁰

maštvom i borbom za svakodnevni opstanak, što rezultira migracijskim pritiskom na Europu.

⁸ Vidi: UN, *The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*, <https://www.ohchr.org/en/migration/global-compact-safe-orderly-and-regular-migration-gcm> (9. 10. 2023).

⁹ Usp. Hannes Hofbauer, *Kritik der Migration: Wer profitiert und wer verliert*, Promedia, Wien, 2018, 22-27.

¹⁰ Naročito se upozorava na nužno razlikovanje tri skupine imigranata: stranih radnika, iregularnih migranata (tražitelja azila) te izbjeglica.

1. INTEGRACIJA – TEORIJSKI OBRISI

Integraciju u ovom radu definiramo kao proces promjene koji je dinamičan i dvosmjernan te postavlja zahtjeve kako prema imigranti-ma tako i za receptivno društvo. Integracija počinje trenutkom dolaska u ciljanu zemlju i završava kada imigrant postane aktivan član tog društva iz pravne, sociološke, ekonomske, edukacijske i kulturne perspektive – dok u ovom procesu važnu ulogu igra i sama prihvaćenost, ali i percepcija imigranta o prihvaćenosti i pripadanju u useljeničko društvo.¹¹

Različiti svjetonazori, političke opcije, istraživači i organizacije civilnoga društva zauzimaju različite stavove o tome kakav model integracije imigranata treba primijeniti. Suprotstavljena su tri modela: Asimilacijski model predstavlja proces prilagodbe imigranata dominantnom društvu putem preuzimanja običaja, normi i vrijednosti. Multikulturalizam prepoznaje i poštuje različite kulturne skupine unutar društva, potičući koegzistenciju i jednakost, dok se interkulturalizam temelji na otvorenom dijalogu između različitih skupina.¹²

Berry¹³ ističe sljedeće integracijske scenarije: 1. asimilacija: imigrant odustaje od vlastitog kulturnog identiteta i biva potpuno kulturno apsorbiran u dominantno većinsko društvo; 2. integracija – imigrant uspijeva očuvati kulturni integritet, a istovremeno postaje integralnim dijelom većinskog društva; 2. segregacija i separacija – nemogućnost uspostavljanja odnosa između imigranata i useljeničkog društva: migranti ostaju u svojoj etničkoj kulturi i stilu života izolirani i odvojeni; 3. marginalizacija – imigranti gube psihološki i kulturni kontakt prema vlastitoj etničkoj skupini kao i prema useljeničkom društvu.

Prema Bretonu¹⁴ ljudi nastoje imigrirati u zemlju u kojoj mogu zadovoljiti svoje ciljeve i želje, a da je istodobno njezina društvena organizacija po mogućnosti slična onoj iz koje dolaze (hrvatski slučaj ovo ne podupire). Ako je pak migracijski društveni sustav bitno

¹¹ Usp. ECRE, Europsko vijeće za izbjeglice, (2002), https://ecre.org/wp-content/uploads/2016/07/ECRE-Position-on-the-Integration-of-Refugees-in-Europe_December-2002.pdf (15. 10. 2023).

¹² Usp. Pierre Salama, *Migrants and Fighting Discrimination in Europe*, Council of Europe, 2011.

¹³ John. W. Berry, Immigration, acculturation, and adaptation, *Applied Psychology*, 46(1), 5-34, 1997.

¹⁴ Raymond Breton, *Ethnic Relations in Canada*, www.mqup.ca/ethnic-relations-in-canada-products-9780773530218.php.

drugačiji, može se očekivati da će migranti a) živjeti u dva svijeta, b) formirati neku migrantsku organizaciju za premošćivanje kulturnog jaza ili c) potpuno se asimilirati.¹⁵ U ovome procesu za brojne je imigrante pak solidariziranje s većinskom populacijom i identifikacija s vrijednostima primajućeg društva moguća samo ukoliko razviju aspiracije za usponom na socijalnoj ljestvici, za što je u pravilu potrebno nekoliko desetljeća,¹⁶ ali i dovoljna razina obrazovanja. Prema brojnim autorima¹⁷ potpuna integracija pak gotovo nikada ne uspijeva.

Druga bitna rasprava je ona o poimanju akulturacije, odnosno u kojoj se mjeri domicilno društvo treba prilagoditi novim imigrantima. Redfield i sur. postavili su često citiranu definiciju akulturacije prema kojoj se akulturacija događa kada se skupine pojedinaca iz različitih kultura direktno susretnu i stupaju u uzastopni kontakt, što dovodi do promjena u originalnim kulturnim obrascima jedne ili objiju skupina.¹⁸

Također, i Teske i Nelson¹⁹ uočavaju kako je akulturacija dvo-smjerna, odnosno da ona može preoblikovati skupinu koja dolazi u novu kulturu, kao i društvo koje u toj kulturi djeluje.²⁰ S druge strane, Međunarodna organizacija za migracije (IOM) daje dijagonalno suprotnu definiciju akulturacije, gledajući je kao progresivnu prilagodbu matičnog društva koje je izloženo useljavanju elemen-

¹⁵ Esser polazi od pretpostavke da su migranti uvijek obuhvaćeni desocijalizacijom koja vodi marginalizaciji i krizi pogleda na svijet. Prema Esseru integracija se odnosi na stanje ravnoteže koju imigrant postiže kroz proces učenja i orijentiranjem prema glavnim vrednotama društva primitka. Autor tako razlikuje tri tipa integracije: 1. osobna integracija (zadovoljstvo i izostanak napetosti u novom društvenom okruženju), 2. socijalna integracija („normalno” funkcioniranje u interakciji s domaćim stanovništvom), 3. Sistemska integracija (usvajanje pravne stečevine društva useljenja). Usp. Hartmut Esser, *Soziologie, Allgemeine Grundlagen*, 1993.

¹⁶ Usp. Raymond Breton, n. dj.

¹⁷ Vidi: Ruud Koopmans, *Assimilation oder Multikulturalismus? Bedingungen gelungener Integration*, Litt, 2017.; vidi i: Milton M. Gordon, *America as a multicultural society*, Philadelphia, 1981.

¹⁸ Usp. Robert Redfield, Ralph Linton, Melville Herskovits, Memorandum for the Study of Acculturation”. *American Anthropologist New Series* 38/1: (1936), 149 – 152, 149.

¹⁹ Usp. Raymond Teske, Bardin Nelson, Acculturation and assimilation: a clarification, *American Ethnologist*, 1/2, (1974), 351–367.

²⁰ Akulturacija u pravilu rezultira promjenama u većinskoj kulturi. Primjerice, akulturacija može dovesti do usvajanja jezika druge zemlje, koji se tokom vremena modificira i postaje nov, poseban jezik (npr. *Türkendeutsch* ili *Pidgin English*). (Vidi: „Understanding Acculturation”, <https://www.thoughtco.com/acculturation-definition-3026039>).

tima strane kulture. Valja naglasiti da ideja nužne prilagodbe imigranata nije istaknuta u definiciji IOM-a.²¹

Naročit doprinos ovoj raspravi dao je Collier²², koji je ukazao što se događa kada imigracija teče ubrzano i neselektivnim kriterijima te kada u integracijskim modelima izostane fokus na domicilnu populaciju. Collier razlikuje tri faze imigracije i neuspjele integracije. U prvoj fazi, koju naziva „fazom tjeskobe” stopa imigracije se ubrzava u odnosu na apsorpcijski kapacitet određene države te se počinje osjećati nelagoda domaćeg stanovništva koje sve više zahtijeva ograničavanje imigracije. Drugu fazu naziva „fazom panike”, kada dolazi do implementacije takvog rješenja, ali je tada već kasno jer se useljavanje i dalje nastavlja intenzivnijim tempom u odnosu na nedostatne apsorptivne kapacitete (spajanje obitelji, produljenje radnih dozvola, realiziranje zahtjeva za azil i dr.). Društvo počinje uočavati da se imigranti ne integriraju, već primarno ili isključivo preferiraju kontakte s pripadnicima svoje skupine te se nelagoda domicilnog stanovništva dodatno pojačava. Na koncu dolazi do tzv. „ružne faze” u kojoj se u potpunosti zatvaraju granice i sprječava imigracija, međutim tenzije između imigranta i domicilne populacije nastavljaju rasti te je integracija na duže vrijeme osujećena.²³ Nagle promjene izazivaju povratnu reakciju od strane pojedinaca koji preferiraju stabilnost i predvidivost vlastitog okruženja nauštrb eksperimentiranja i fleksibilnosti te dolazi do porasta napada na imigrante i diskriminacije imigranata. U četvrtoj ili „absorptivnoj fazi” potrebno je nekoliko desetljeća bez useljavanja dok se doseljene imigrantske skupine ne „stope” s domicilnim stanovništvom.²⁴

2. NOVA VELIKA SEOBA NARODA I NJEZINE IMPLIKACIJE

Posljednja dva velika Gallupova²⁵ reprezentativna istraživanja o potencijalnim globalnim migracijama pokazuju da je 2011. godine

²¹ Usp. Karla Žagi, *Žensko lice suvremenih migracija: Akulturacijske strategije žena pod međunarodnom zaštitom u Republici Hrvatskoj*, Disertacija Hrvatsko katoličko sveučilište (2023).

²² Usp. Paul Collier, *Exodus: How migration is changing our world*, New York, 2013, 135-145.

²³ Isto.

²⁴ Kristijan Kotarski, *Multikulturalizam vs. asimilacija u zapadnim liberalnim društvima*, 2019, <https://arhivanalitika.hr/blog/multikulturalizam-vs-asimilacija-u-zapadnim-liberalnim-drustvima-ii-dio-serije-o-globalnim-migracijama/> (12. 11. 2023).

²⁵ Usp. Neli Esipova, Julie Ray, Rajesh Srinivasan, *The World's Potential Migrants. Who They Are, Where They Want to Go, and Why It Matters*, Gallup (2011), kao i:

na razini svijeta bilo čak 700 milijuna ljudi spremnih na međunarodnu migraciju i da je većina njih namjeravala migrirati u Europu ili SAD. Od tada su se trendovi još više ubrzali pa je 2021. godine već bilo riječ o 900 milijuna potencijalnih migranata.

Eurostat pokazuje da se 2022. godine 5,1 milijun ljudi doselio u EU iz trećih zemalja, dok je iregularnih migranata gotovo dvostruko više nego godinu ranije (380.000) i najveći broj od velike migrantske krize 2015. godine.²⁶ Ipak, iako su nezakonite migracije često u središtu pozornosti, nezakoniti ulasci u EU čine manji dio migracija u EU.²⁷ Omjer zakonitih i nezakonitih migranata je u proteklih 10 godina 1 : 10.

Prema Krastevu²⁸ sirijska migrantska kriza (2015.) dovela je do svojevrsnog „11. rujna” u politici EU-a. Različite geopolitičke brige, nacionalni stavovi i strahovi, kao i polarizirajuća i populistička retorika u vezi s ilegalnim migracijama, stvorile su novu podjelu, posebno između istočnih i zapadnih država Europe.²⁹ Nakon što je velik broj ljudi odjednom pokušavao, a često i uspijevao ući u Europu, često i izvan određenih graničnih prijelaza, mnogima se činilo očitim da su potrebne pojačane mjere kontrole. Drugi su pak bili zgroženi samom idejom postavljanja bodljikave žice na granicama.

Dok jedni vide (ilegalnu) migraciju kao priliku za obnovu svog tržišta rada, drugi je vide kao prijetnju vlastitom identitetu i nacionalnoj državi.³⁰ S jedne strane, promigracijski tabor argumentira da se imigranti iz manje razvijenih zemalja brzo i uspješno integri- raju u svoje nove okoline te da će taj trend i dalje prevladavati čak i ako se značajno poveća broj takvih imigranata (potonje opovrgava Koopmannsova studija).³¹ Nadalje argumentiraju da je useljavanje zbog nepovoljne demografske strukture neizbježno. S druge strane,

Gallup (2023). <https://news.gallup.com/poll/468218/nearly-900-million-worldwide-wanted-migrate-2021.aspx>. (12. 11. 2023).

²⁶ Usp. Europa.eu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230427-1> (27. 11. 2023).

²⁷ Usp. Europa.eu, Statistički podaci o migracijama u Europu, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_hr

²⁸ Ivan Krastev, *Što nakon Europe?*, Zagreb: Tim Press, 2019.

²⁹ 1,3 milijuna ljudi došlo je na kontinent kako bi zatražili azil, što je najviše zabilježeni broj u jednoj godini od II. svjetskog rata. Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_quarterly_report (10. 11. 2023).

³⁰ Tado Jurić, Argumenti za i protiv imigracije (u Hrvatsku): Kritička perspektiva, *Obnovljeni život*, (u objavi).

³¹ Ruud Koopmans, n. dj.

antiimigracijski tabor smatra da imigranti ne pokazuju dovoljnu sklonost usvajanju osnovnih društvenih normi zemlje useljenja (kao što su poštivanje zakona, nezloupotreba socijalne pomoći, učenje jezika, poštivanje lokalnih običaja, izbjegavanje nasilja i kriminala itd.).³² K tome naglašavaju da mnogi novopridošli strani državljani započinju svoj novi život s izraženim neprijateljstvom i antagonizmom prema zemljama-domaćinima, a često se ti osjećaji ne gube ni u sljedećim generacijama (vidi primjerice slučaj iz Danske, 2020³³).

Međutim, u ovakvim raspravama fokus se ne smije pomaknuti na „migranta kao neprijatelja”, što se često događa. Potrebno je imati na umu uzroke migracija, a ne baviti se samo posljedicama. Hofbauer pokazuje da je bitan uzrok velikih (ilegalnih) migracija u strukturi profitno orijentirane industrije multinacionalnih kompanija, koje lokalno poljoprivredno stanovništvo na globalnom jugu sustavno lišavaju resursa za opstanak³⁴, dok je glavna funkcija migracija gušenje cijene rada. O „win-win situaciji” pak, u kojoj svi navodno pobjeđuju, ne može biti govora, što je ključna *mainstream* teza, jer se time gubi iz vida društveno, regionalno i kulturno destruktivni potencijal migracija kako u emitivnim tako i receptivnim zemljama. A također se zamagljuje i pogled da je većina migracija izazvana ljudskom intervencijom (rat, eksploatacija prostora i dr.) i izrabljivačkim strukturama globalnih korporacija.³⁵

Istraživanje *Eurobarometra* pokazalo je da čak 70 % Europljana izražava zabrinutost zbog utjecaja migracija na živote njihovih obitelji.³⁶ Vidljivo je i da se ovdje ne radi o tzv. „strahu od drugoga i drugačijega”, nego o zabrinutosti koja ima stvarno uporište u brojkama. Naime, spomenuto Gallupovo istraživanje pokazuje da se oko 400 milijuna želi doseliti u EU³⁷ (koja ukupno broji 460 milijuna). Zanimljivo je i uočiti da potencijal iseljenika iz samo tri afričke države iz kojih se želi iseliti više od polovice stanovništva čini jednu četvrtinu populacije cijele EU.

³² Usp. Neven Sesardić, *Konsenzus bez pokrića*, Školska knjiga, Zagreb, 2022, 221.

³³ Usp. RMX.news (2020), <https://rmx.news/commentary/immigrant-gangs-plague-denmark-and-the-only-solutin-is-deportation-former-immigration-minister/> (19. 10. 2023).

³⁴ Usp. Hannes Hofbauer, n. dj., 2018, 22-27.

³⁵ Isto, 184-190.

³⁶ Usp. EUROBAROMETAR, https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/what-do-people-europe-think-about-migrants-special-eurobarometer-survey_en (19. 10. 2023).

³⁷ Usp. Gallup, 2023, n. dj.

Antiimigracijski tabor nadalje ističe da migracije danas imaju drugačiji status nego prije kad su bile socijalno ili ekonomsko pitanje jer su one sad i sigurnosno pitanje te se povezuju s terorizmom.³⁸ Dreher i sur.³⁹ pokazuju da veći broj imigranata dovodi do veće terorističke aktivnosti u zemlji domaćinu⁴⁰ te naglašavaju da visokokvalificirana imigracija zapravo smanjuje rizik od terorizma. Na primjer, veća je vjerojatnost da će se obrazovaniji imigranti integrirati u društva odredišne zemlje, pa će tako imati manje razloga za pribjegavanje terorizmu. Također i podrijetlo imigranata može igrati važnu ulogu (studije kako o prethodnom tako i ovom pitanju donose oprečne rezultate)⁴¹. Naposljetku, i kulturološka bliskost između matične i odredišne zemlje migranata smanjuje prekogranično širenje terorizma. Dokazano je da slični identiteti i vrijednosti mogu olakšati integraciju i smanjiti poticaje za sudjelovanje u terorizmu protiv zemlje domaćina.⁴²

Čest argument antiimigracijskog tabora je i da je sama priroda liberalne demokracije ugrožena u slučaju masovnog useljavanja s drugih kontinenata, odnosno iz poligamnih i patrijarhalnih društava.⁴³

³⁸ „Ako pogledamo Zapadnu Europu u posljednjem desetljeću, svi teroristički udari bili su vezani uz migrante (...) svi su bili slučajevi domaće radikalizacije. To znači da su ih počinili državljani tih država koji su podrijetlom migranti, druga ili treća generacija koja živi na području EU. To ukazuje na disfunkcionalnost njihove integracije, ograničene sposobnosti obavještajnih sustava zapadnih država, ali i poremećaje statusa azila.” Usp. JL. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uzapadnoj-europi-svi-teroristicki-udari-bili-su-vezani-uz-migrante-hrvatskane-moze-se-reci-da-nismo-ugrozeni-15389233> (30. 10. 2023).

³⁹ Usp. Axel Dreher, Martin Gassebner, Paul Schaudt, The effect of migration on terror: made at home or imported from abroad? *Canadian Journal of Economics*, 53/4, 2020.

⁴⁰ Znanost je istovremeno podijeljena oko stava dovodi li povećana migracija do povećanog terorizma. Studije pokazuje da nema dokaza kako migracija bezuvjetno vodi do veće terorističke aktivnosti, posebno u zapadnim zemljama. Međutim, studija ukazuje i da svaki teroristički akt snažno promiče antiimigrantski sentiment. Usp. Marc Helbling i Daniel Meierrieks, Terrorism and Migration: An Overview, *British Journal of Political Science*, 52, 2, 977-996. (2020); vidi i: N. Saiya, Religion, state and terrorism: a global analysis, *Terrorism and Political Violence* 31, 204-233 (2019).

⁴¹ Usp. Ruud Koopmans, 2017, n. dj.

⁴² T. Böhmelt, V. Bove, E. Nussio, Can terrorism abroad influence migration attitudes at home? *American Journal of Political Science* 64, 437-451 (2020).

⁴³ Kristijan Kotarski, n. dj.

3. KAKO MIGRACIJE MIJENJAJU DRUŠTVA

Imigracija je jednostavna ekonomska računica, no njeni efekti su višestruko kompleksni.⁴⁴ Europske politike migracija i integracija ističu pak samo ekonomski pristup te tvrde da je imigracija nužnost te da Europa nema alternativu. Pri tome u pravilu kombiniraju narativ o neizbježnosti fenomena i njegovoj korisnosti⁴⁵ („nema nam tko raditi“). Ovaj pristup usko prati i ideologija multikulturalizma te moto „raznolikost je bogatstvo“. Međutim, kako pokazuje Seasrdić, nije nikada jasno pojašnjeno što je to što zaista dovodi do blagostanja u takvim zajednicama.⁴⁶ Čak naprotiv, brojne studije su pokazale suprotno. Putnam je otkrio da etnička raznolikost zapravo može smanjiti socijalnu koheziju, solidarnost, altruizam i međusobno povjerenje među ljudima, i to ne samo između pripadnika različitih etničkih skupina, već i unutar vlastite etničke zajednice.⁴⁷ Pri tome poseban fokus je potrebno staviti na eroziju povjerenja između domicilnog stanovništva i imigranata, koja može rezultirati i otvorenim sukobima.

„Bogatstvo raznolikosti“ zorno se ogleda diljem EU transformacijom kulturnih krajobraza velikih europskih gradova sa znatnim imigrantskim zajednicama. Manjine danas čine značajnu proporciju brojnih zapadnoeuropskih gradova.⁴⁸ U Frankfurtu je 2023. udio stranaca oko 30 %, u Düsseldorfu i Kölnu 22 %, u Münchenu 28 %.⁴⁹ Belgijski institut za statistiku pokazuje da su najčešća imena za dječake rođene 2022. godine u Bruxellesu: 1. mjesto Moha-

⁴⁴ Usp. Paul Collier, n. dj. 22.

⁴⁵ Usp. Michèle Tribalat, *Immigration, idéologie et souci de la vérité* Broché, Grand livre, 2022.

⁴⁶ Usp. Neven Sesardić, n. dj., 197.

⁴⁷ Usp. Robert Putnam, *Bowling allone: the colapse and revival of American community*, New York, 2000.

⁴⁸ Globalni gradovi postaju tako svojevrstne „kule babilonske“ zbog velikog broja kultura i raznovrsnih jezika koji se govore na malom prostoru s neposrednim fizičkim kontaktom. Neupitno je da se globalizacija reflektira i na nacionalnu državu pa se danas od ukupno 195 država samo njih desetak posto može opravdano smatrati etnički homogenima. Tek nekoliko europskih zemalja, poput Islanda i Portugala, nemaju na svojem teritoriju neku nacionalnu manjinu, ali i one u novije vrijeme primaju sve više imigranata. (Usp. The World Directory of Minorities (2023). <https://minorityrights.org/programmes/library/50-report/directory/>.)

⁴⁹ Usp. Destatis.de, 2023, https://service.destatis.de/DE/karten/migration_integration_regionen.html#ANT_AI.

med (2899), 2. mjesto Mohammed (982), 3. mjesto Ahmed (862).⁵⁰ K tome, Mohamed je četvrto najčešće ime za novorođene u Europi.⁵¹ U Austriji se primjerice već 2048. godine očekuje da će udio birača iz skupine osoba s migrantskom pozadinom prijeći 50 %.⁵² Projekcije pokazuju da će Europa (barem Srednja i Zapadna) za 20 godina - kada oni koji su danas mlađi od 6 godina, budu u dobi od oko 20 godina - biti potpuno drugačiji kontinent, s potpuno drugačijim sastavom stanovništva. Prema Mittereru nije isključeno da će zbog toga vladati potpuno drugačiji običaji, religija i kultura, ali i zakoni.⁵³ Ovdje je međutim važno naglasiti da kritike multikulturalizma ne znače ujedno isključivo odbijanje koncepta multietničkog društva, već primarno uznemirenost zbog nastanka paralelnih društava koje ne povezuje osjećaj zajedničkog pripadanja ili građanskog patriotizma.

3.1. Integracijski procesi u Europskoj uniji

Posljednje desetljeće EU intenzivnije razvija modele integracije imigranata u europsko društvo.⁵⁴ Na europskoj razini pak ne može se uočiti volja za razvojem cjelovitog koncepta migracijske politike koji je usko vezan uz politike integracije. Srednjoročni i dugoročni ciljevi za različite oblike migracije naprosto ne postoje, kako prema useljavanju stranih radnika tako i tražitelja azila (pomake vidi u III. 2.).⁵⁵ Stoga nisu razvijeni ni instrumenti koji bi omogućili sveobuhvatnu integracijsku politiku. Tek kad bi takav cjeloviti koncept bio dostupan, moglo bi se jasno razumjeti iz kojih pobuda i s kojom perspektivom se provodi politika migracija u Europi.⁵⁶ Ipak, valja

⁵⁰ Usp. Belgijski institut za statistiku, <https://statbel.fgov.be/fr/open-data/pre-noms-de-la-population-totale-par-commune-12> (29. 9. 2023.).

⁵¹ Cosmopolitan.fr, Voici le prénom masculin le plus donné en Europe, <https://www.cosmopolitan.fr/voici-le-prenom-masculin-le-plus-donne-en-europe,2075557.asp> (29. 9. 2023).

⁵² Usp. *Der demographische Wandel in Österreich*, u: <https://xn--bevkerungsaustausch-59b.at/> (20. 1. 2024).

⁵³ Hermann H. Mitterer, *Bevölkerungsaustausch in Europa*, Kopp-Verlag, 2018.

⁵⁴ Usp. COM/2000/0757, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52000DC0757> (20. 11. 2023).

⁵⁵ Usp. Tado Jurić, Argumenti za i protiv imigracije..., n. dj.

⁵⁶ Vidi: BPD.de, Migration nach Deutschland: Aktuelle Herausforderungen und zukünftige Entwicklungen, <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/deutschland/256375/migration-nach-deutschland-aktuelle-herausforderungen-und-zukuenftige-entwicklungen/> (29. 9. 2023).

napomenuti da neke članice ulažu puno više truda u ova pitanja u odnosu na druge.

K tome, unatoč opravdanim kritikama o načinu tretiranja uzroka i posljedica izbjegličkih i drugih migracijskih tokova tijekom i nakon 2015., promišljanje i pokušaji reguliranja migrant-skih pitanja unutar institucija EU-a uglavnom ne prate te kritike i mišljenje javnosti.⁵⁷ Pri tome su i istraživanja pitanja integracije imigranata u EU vrlo oskudna⁵⁸, često površna i opterećena birokratskim pristupom te u pravilu ideološki obojena. Od hrvatskih autora valja spomenuti Kristijana Kotarskog⁵⁹ te rad Lalića i Giljevića.⁶⁰ Od monografija naročito korisnim smatramo djelo već spomenutog Paula Colliera. Jedna od rijetkih studija koja ulazi u srž problema je ona Lichtera i sur.⁶¹ Empirijski cilj njihove studije bio je pružiti pokazatelje integracije ili segregacije koji odgovaraju na pitanje jesu li imigrantske manjinske populacije u EU-u uključene u isti društveni i geografski prostor kao domicilno ili većinsko stanovništvo. Autori pokazuju da su gotovo u svim europskim zemljama imigranti podrijetlom izvan Europe manje integrirani nego imigranti iz drugih europskih zemalja. Razlike u prostornoj integraciji odražavaju se u velikom broju regionalnih *hot-spotova* imigranata, dok se makro-segregacija očituje prije svega u velikim razlikama između zemalja EU-a u postotku prisutnosti imigrantskog stanovništva (slika 1).

Veliki dijelovi istočne Europe pretežno su naseljeni domaćim stanovništvom, no čak i u takvim zemljama s malim brojem imigranata postoje jasni regionalni *hot spotovi*. U Italiji, Francuskoj,

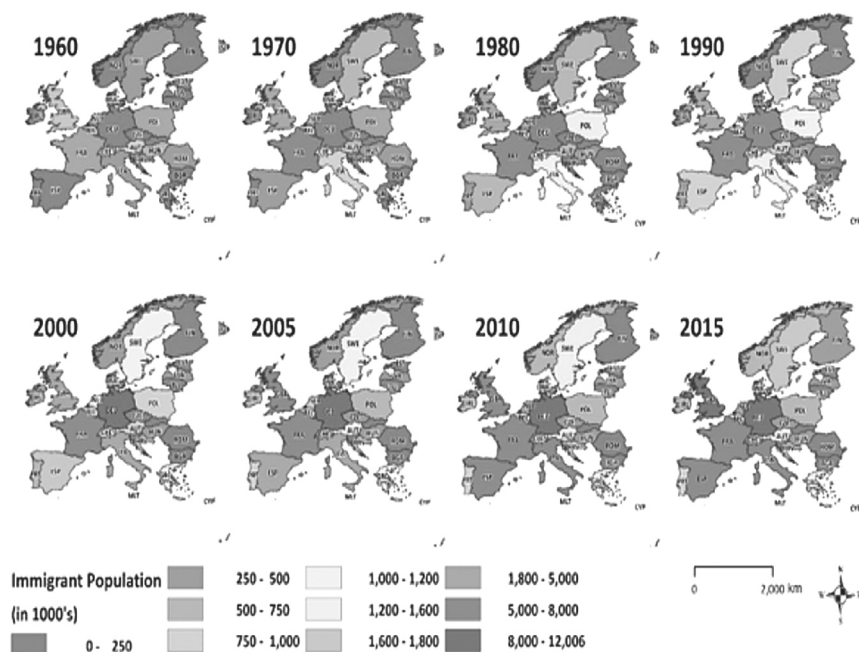
⁵⁷ Usp. Saša Božić i Simona Kuti, Europska politika integracije migranata: od standardiziranja mjera za zemlje Europske unije prema integracijskom servisu utemeljenom na društvenoznanstvenim spoznajama, *Revija za sociologiju*, 48(1): 49-75. (2018).

⁵⁸ Vidi: Massey, D. S. (2016). Segregation and the perpetuation of disadvantage, *The Oxford Handbook of the social science of poverty*, 16, 369-405; S. Musterd, Social and ethnic segregation in Europe: Levels, causes, and effects, *Journal of urban affairs*, 27(3), 331-348 (2007); M.S. Teitelbaum, Political demography: Powerful trends under-attended by demographic science, *Population studies*, 69 (sup1), 87-95. (2015).

⁵⁹ Usp. Kristijan Kotarski, n.dj.

⁶⁰ Lalić Novak, G. i Teo Giljević, Pravno i institucionalno uređenje integracije migranata u Republici Hrvatskoj – prema europskom modelu, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, Vol. X No. 1, 2019. Valja spomenuti i završni rad Monike Božić, *Programi integracije izbjeglica u Hrvatskoj*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2019.

⁶¹ Usp. Daniel T. Lichter, Domenico Parisi and Shrinidhi Ambinakudige, The spatial integration of immigrants in Europe: A cross-national study, *Population Research and Policy Review*, 39(3), 465-491. (2020).

Slika 1. Populacija rođena izvan EU-a 1960. - 2015. prikazana prema zemljama EU-a

Izvor: World bank, 2015, <https://www.niussp.org/migration-and-foreigners/the-spatial-integration-of-immigrants-in-europe/>

Njemačkoj (osim bivše Istočne Njemačke) i Velikoj Britaniji prostorna distribucija imigranata je više koncentrirana u velikim gradovima. Slično je i u Hrvatskoj, gdje je većina imigranata u Zagrebu. Ključan problem koji navode protivnici migracija je što su imigranti koncentrirani u „svojim” dijelovima grada, gdje često čine većinu, što često onemogućuje integraciju.⁶²

Imigranti iz tzv. trećih zemalja čine u prosjeku 4,5 % ukupnog stanovništva podregija EU-a, no kada se gledaju veliki zapadnoeuropski gradovi, taj postotak u nekim dijelovima prelazi i 20 % stanovništva.

Korisno je istaknuti i da imigranti iz trećih zemalja čine najveći dio mobilnosti unutar EU-a, odnosno mobilnost imigranata iz tre-

⁶² Ceri Peach, Social geography: new religions and ethnoburbs – contrasts with cultural geography, *Progress in Human Geography*, Vol. 26, 2 (2002).

ćih zemalja (22,5 milijuna)⁶³ veća je za 44 % od mobilnosti građana EU-a (16,9 milijuna uključujući EEZ). I to unatoč brojnim programima usmjerenim primjerice ka mobilnosti europskih studenata i istraživača, zajedničkim EU vrijednostima itd.⁶⁴ Imigracija se tako u EU-u paradoksalno povećava iz zemalja čija je kulturološka distanca veća od zemalja odredišta, dok je već spomenuto da se migranti s većom kulturološkom distancom teže odlučuju na integraciju.⁶⁵

Istraživanje Eurostata⁶⁶ pokazuje da stopa zaposlenosti kod imigranata iz trećih zemalja iznosi 59,1 %, u usporedbi s imigrantima iz EU-a (74,4 %) te domicilnim stanovništvom (74 %). Stopa nezaposlenosti među imigrantima iz trećih zemalja tako je više nego dvostruko viša u usporedbi s domicilnim stanovništvom. Imigranti iz trećih zemalja su i više nego dvostruko pogođeni rizikom od siromaštva (48,4 %) kao i društvenom isključenju (19,5 %) u odnosu na domicilno stanovništvo. Nadalje, u području srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja imigranti iz trećih zemalja sudjeluju u prosjeku 20 % manje.

U Hrvatskom slučaju treba imati u vidu činjenicu da dolazi isključivo niskokvalificirana radna snaga, primjerice iz Indije ili Nepala, gdje su stope nepismenosti od 25 do 30 % (detaljnije u pogl. IV). Takvu strukturu pismenosti Hrvatska je imala sredinom 20. stoljeća, što prema Lovrinčeviću znači da se Hrvatska s tom vrstom radne snage vratila 75 godina unatrag.⁶⁷ To je pak iznimno nepovoljno za srednjoročni i dugoročni razvoj Hrvatske. Također treba imati na umu da se kvalifikacije stečene u ekonomijama trećih zemalja koje imaju godišnji BDP *per capita* od 2000 eura ne mogu lako uklopiti u potrebe suvremenih ekonomija EU-a koje postižu 20 puta veći BDP.

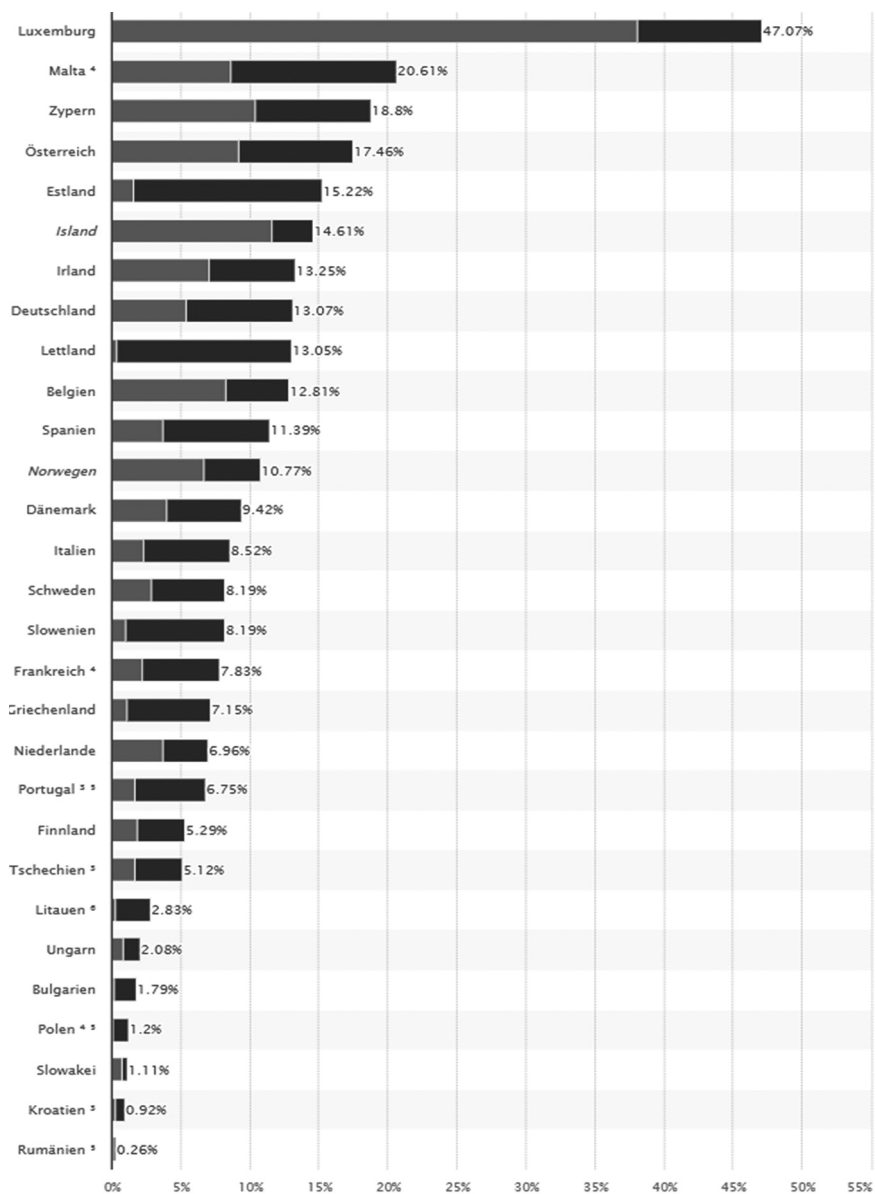
⁶³ Usp. Statista.de, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73995/umfrage/auslaenderanteil-an-der-bevoelkerung-der-laender-der-eu27/>.

⁶⁴ Usp. Daniel T. Lichter i sur., n. dj.

⁶⁵ Usp. Sustainable Migration Framework, 2018, https://www.udi.no/globalassets/global/european-migration-network_i/konferansefiler/2018/emn-betts-collier-fin.pdf.Oxford.

⁶⁶ Usp. Eurostat (2021). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics.

⁶⁷ Večernji list (13. 4. 2024), <https://www.pressreader.com/croatia/vecernji-list-bih/20240413/281732684521354>

Slika 2. Stanovništvo EU-a rođeno u drugim zemljama (EU i izvan EU-a
 Legenda: Lijevi dio kolone odnosi se na osobe rođene u drugoj članci EU-a, a desni na osobe rođene u trećim zemljama.

Izvor: Statista.com, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73995/umfrage/auslaenderanteil-an-der-bevoelkerung-der-laender-der-eu27/>

Istraživanje Eurobarometra⁶⁸ iz 2022. u vezi s integracijom imigranta u EU-u pokazuje da manje od četvrtine Europljana (38 %) smatra da su dobro informirani o imigraciji i integraciji državljana iz trećih zemalja. Polovica ispitanika (50 %) smatra da je integracija većine imigranata uspješna na području na kojem žive, ali sličan udio (47 %) vjeruje da je integracija neuspješna na nacionalnoj razini. Većina ispitanika (69 %) smatra da aktivno promicanje integracije imigranata predstavlja nužnu investiciju za njihovu zemlju na duže staze. 85 % ispitanika smatra da bi imigranti trebali biti u mogućnosti govoriti barem jednim od službenih jezika EU-a kako bi se bolje integrirali. Malo više od polovice ispitanika (53 %) slaže se da njihova nacionalna vlada čini dovoljno za promicanje integracije migranata u društvo.⁶⁹

Iduće važno istraživanje koje bismo istaknuli jest ono Gallupovo o imigraciji muslimanske populacije u SAD i Europu⁷⁰, koje pokazuje da se muslimani i njihovi potomci dobro integriraju u SAD, dok to nije slučaj u Europi. Jedan od pokazatelja je zaposlenost, prema kojoj su muslimanski imigranti u SAD-u u prosjeku češće zaposleni od domicilnog stanovništva, dok je slučaj u EU-u obrnut.⁷¹

Prema Božiću i Kuti osnovni izazov bavljenja migrantskom problematikom unutar institucija EU-a leži u površnom predstavljanju procesa integracije migranata, gdje se naglašavaju „izlistane“ mjere i preporuke zasnovane na deklariranim vrijednostima EU-a.⁷² Pritom se potpuno zanemaruje mogućnost da primjerice treća generacija migranata, ne mora nužno postići bolju integraciju od druge i prve generacije.⁷³ Čini se da autori dokumenata EU-a usmjerenih

⁶⁸ Special Eurobarometer (2022), *Integration of immigrants in the European Union*, https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en (13. 11. 2023).

⁶⁹ Usp. Special Eurobarometer (2022), n. dj.

⁷⁰ Usp. Alex Nowrasteh, *Muslim Immigration and Integration in the United States and Western Europe*, 2016, <https://www.cato.org/blog/muslim-immigration-integration-united-states-western-europe> (10. 8. 2023).

⁷¹ O brojnim drugim pokazateljima integracije muslimana u Europi i SAD-u vidi Gallupovu studiju (2012) *Islamophobia: Understanding Anti-Muslim Sentiment in the West* te istraživanje Pew Research centra iz 2021., *Muslims are a growing presence in U.S., but still face negative views from the public*, <https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/09/01/muslims-are-a-growing-presence-in-u-s-but-still-face-negative-views-from-the-public/> (15. 9. 2023).

⁷² Usp. Saša Božić i Simona Kuti, n. dj.

⁷³ Usp. Marco Martiniello, *Towards a coherent approach to immigrant integration policy(ies) in the European Union*. Liège: Université de Liège, 2006.

na integraciju⁷⁴ uglavnom prate javni diskurs unutar Njemačke i Francuske i prenose osnovni ton javnih rasprava u svoje dokumente. K tome, institucije EU-a često reagiraju na probleme tek kada se pojave, ne predviđajući unaprijed trendove u procesu integracije.

3.2. Novi Pakt o migracijama i azilu u Europskoj uniji – ilegalne migracije

Ključni dokument za razumijevanje migracijskih politika (poglavito ilegalnih migracija), a znakovit je i za integracijsku politiku EU-a, je Dublinska konvencija. Postupak je do sada predviđao da je prva članica EU-a u kojoj je ilegalni migrant zatečen dužna provesti registraciju osobe. Nakon te administrativne procedure iregularni migrant bi, u pravilu, dobio rješenje prema kojem mora napustiti EU u roku od sedam dana. Međutim, budući da zakon nije predviđao nikakvu daljnju kontrolu, većina njih bi se slobodno nastavila kretati unutar EU-a te bi u pravilu odlazili u Njemačku. Konvencija formalno još uvijek vrijedi, ali se faktički više ne primjenjuje. U Zajedničkom europskom sustavu azila zamijenjena je najprije Uredbom Dublin II, a potom Uredbom Dublin III.⁷⁵

Novom uredbom „Dublin III” južne članice EU-a te Mađarska i Hrvatska (od 2023.) suočili su se u odnosu na sjevernije članice s još većim teretom kada je u pitanju obrada azila postupcima,⁷⁶ odnosno postaju odgovorne kao zemlje prvog ulaza na teritorij EU-a. U vezi s položajem Hrvatske u ovakvom uređenju osobito se ističe problem da BiH i Srbija ne traže vize za ulazak u zemlju državljanima nekih trećih zemalja, a čiji građani predstavljaju potencijalne iregularne migrante. Mnogi građani ovih zemalja su to iskoristili tako da su došli u Srbiju kao turisti, a zatim su ilegalno prelazili u Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku. Stoga povećanje broja migranata iz ovih zemalja u protekle tri godine nije slučajno i iznenađujuće, kako se naknadno to u narativu tvrdi.⁷⁷

⁷⁴ Usp. European Commission (2016). Action Plan on the integration of third country nationals. Brussels: European Commission, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_action_plan_integration_third-country_nationals_en.pdf; vidi i: Migrant Integration Policy Indeks (MIPEX), <http://www.mipex.eu/>.

⁷⁵ Vidi: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:41997A0819(01)).

⁷⁶ Vidi: BAMF.de, <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/DublinVerfahren/dublinverfahren-node.html>

⁷⁷ Konstantna iznenađenost i čuđenje današnjim obujmom ilegalnih migracija od strane EU političara uobičajen je narativ. Isto se tvrdilo i 2015., iako

Da unutar EU-a ne postoji baš prevelika solidarnost između članica kad su u pitanju iregularni migranti, poznato je već dulje vrijeme.⁷⁸ Sustav readmisije prema Dublinskoj uredbi kao ni mehanizam privremenog premještanja izbjeglica prema kvotama nisu se pokazali učinkovitima te su zapravo prebacili teret na vanjske članice EU-a. Novi prijedlog, „Pakt o migracijama i azilu u EU-u”,⁷⁹ je povećavanje trajanje zadržavanja migranata na granicama do 6 mjeseci (uključujući postupak vraćanja ako se primjenjuje). Dodan je i tzv. „element fleksibilnosti” u vezi s redistribucijom, jer će državama članicama biti dana mogućnost da ili prime migrante ili plate sponzorstvo od 20.000 eura za svaku osobu koju ne prime.⁸⁰ Najnoviji prijedlozi naišli su na izrazito negativno držanje. Nezadovoljni su gotovo svi, kako nevladine udruge i međunarodne organizacije, tako i zagovornici migracija te kritičari migracija. Da bi stupio na snagu u cijeloj EU, Pakt još moraju potvrditi države članice koje bi potom imale dvije godine za njegovu provedbu. Međutim, Poljska, Mađarska i Slovačka za sada odbijaju potpisati.⁸¹

Danas je pak posebno simptomatično da razlozi nezadovoljstva dolaze i od strane službene njemačke politike, koja je sve vrijeme bila lokomotiva migracija u EU i o kojoj zapravo ovisi ključan

su svi izvještaji najavljivali što će se dogoditi. (Usp. Mitterer, Hermann H. *Bevölkerungsaustausch in Europa*, Kopp-Verlag, 2018.) Naime, ako stotine milijuna ljudi na globalnom jugu ne mogu sebi osigurati hranu ili im je otežana dostupnost hrane zbog ekonomskih interesa velikih korporacija sa sjevera, samo je pitanje vremena kada će se još intenzivnije migracije s juga na sjever početi širiti. K tome treba uzeti u obzir da kako raste broj migranata koji su se odselili tako raste i broj dodatnih potencijalnih migranata. Naime, spomenuto *Gallupovo* istraživanje pokazalo je da na svakih 1000 migranata dolazi 330 novih potencijalnih migranata, što se najčešće objašnjava spajanjem obitelji, ali bitnu ulogu pri odluci o migriranju igraju i iseljeničke mreže (rodbina, prijatelji, susjedi i sl. koji su se već odselili).

⁷⁸ To se vidi i po postavljanju graničnih kontrola između država koje su u Schengenu, primjerice između Njemačke i Austrije, Austrije i Slovenije, Slovenije i Hrvatske itd. (najnoviji primjer je suspendiranje Schengena između Slovenije i Hrvatske na čak 7 mjeseci). To pokazuje i tzv. *outsourcing* postupak azila koji se sastoji od premještanja prihvata i smještaja tražitelja azila i obrade njihovih zahtjeva za azil na mjesta blizu vanjskih granica EU-a. EU zauzvrat dodjeljuje resurse za granične kontrole i obradu zahtjeva za azil. Nacionalne kvote za izbjeglice u EU također su uvedene kako bi se ravnomjernije raspodijelio migracijski pritisak.

⁷⁹ Vidi: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/new-pact-migration-and-asylum_en.

⁸⁰ Solidar (2023), *EU Pact on Migration and Asylum: Member States' recent agreement is a severe blow back to protection standards in Europe*, <https://reliefweb.int/report/world/eu-pact-migration-and-asylum-member-states-recent-agreement-severe-blow-back-protection-standards-europe> (2. 1. 2023).

⁸¹ Vidi: <https://www.tasr.sk/tasr-clanok/TASR:2024020900000236>.

stav EU-a prema ovom pitanju. Prvi put kritike dolaze i s lijevog i s desnog političkog spektra u Njemačkoj.⁸²

3.3. Neke naznake o tome zašto integracija u Europskoj uniji ne uspijeva

Dvadeset prvo stoljeće označeno je „dobom migracija” zbog masovnih globalnih migracijskih tokova, ali i „dobom povratka nacionalizma”, budući da sve više zajednica u svijetu ističe svoj nacionalni identitet i oko njega se mobilizira. Tako, primjerice, prema Fukuyami u zapadnim liberalnim demokracijama dolazi do uspona „identitetske politike”.⁸³ Fukuyama ističe da je identitet

⁸² Politiku EU azila, primjerice s lijeva kritizira zastupnica Sahra Wagenknecht, a s desna AfD (vidi: S. Wagenknecht: Wir müssen Migration begrenzen, <https://www.presseportal.de/pm/58964/5598969> i Program stranke AfD, <https://www.afd.de/wahlprogramm-asyl-einwanderung/>).

Kritike se sastoje od sljedećih opservacija i prijedloga, koji bi u određenoj mjeri mogli biti mjerodavni i za situaciju koja, po svim trendovima, očekuje i Hrvatsku. 1. Smatra se da bi izbjeglicama trebalo pružiti sklonište u vrijeme kad u zemljama podrijetla traje rat, dok iregularni migranti, koji nisu progonjeni, ne bi trebali imati pravo na zaštitu, odnosno azil. 2. Financijske stimulacije i neuspjeh u deportiranju azilanata stimulira ilegalne migracije i krijumčarenja. Pomoć mora biti odvojena od prijema u EU te biti pružena u samim emitivnim regijama, gdje je, prema njihovim tvrdnjama daleko učinkovitija. K tome, čak i kad bi hitjela, EU ne može apsorbirati ni ekonomski, ni socijalno, ni integracijski desetine milijuna potencijalnih migranata. Takve bi politike samo dovele do destabilizirane Europe. (Usp. Koopmans, Ruud, *Die Asyl-Lotterie. Eine Bilanz der Flüchtlingspolitik von 2015 bis zum Ukraine-Krieg*, C. H. Beck, 2022). 3.) Kritike se nadalje odnose na proizvodnju nepravdnosti u društvu jer priznavanje statusa azila osobi omogućuje ravnopravnost u svim sustavima socijalne sigurnosti, bez prethodnog sudjelovanja u sustavu solidarnosti. Ilčić je primjerice u ovom kontekstu ukazao na paradoks da se po azilantu u EU-u predviđa 20.000 eura godišnje izdvajanja, dok hrvatski umirovljenici primaju godišnju mirovinu od oko 5000 eura. (Usp. Telegram.hr, <https://www.telegram.hr/vijesti/ilcic-i-kolakusic-se-natjecali-u-urlanjju-protiv-migranata-vodite-si-doma-te-koji-nam-dolaze-po-sumama-i-gorama/>). 4.) Troškovi masovne imigracije nisu transparentni te se procjene troškova kreću i do nekoliko stotina milijardi eura. Osim toga, postoje golemi skriveni troškovi. U tom se kontekstu ukazuje na industriju migracija, slično kartelima, pri čemu se na mucu drugih ljudi ilegalno zarađuju milijarde. (Usp. UN, UNODC, <https://www.unodc.org/toc/en/crimes/migrant-smuggling.html>.) Zbog približavanja europskih i nacionalnih izbora (kao i svaki put prije izbora u EU-u) krajem 2023. godine iz Njemačke se pojavljuju ozbiljni impulsi za drastično skraćivanje postupka donošenja odluke o azilu na najviše tri mjeseca. K tome je dogovoreno i uvođenje tzv. novčane karte kojom bi podnositelji zahtjeva za azilom mogli nabaviti hranu i ostale potrepštine. Smatra se da bi se time smanjila mogućnost da imigranti novac koji im država trenutno prebacuje na račun transferiraju u inozemstvo.

⁸³ Francis Fukuyama, *Identitet - zahtjev za dostojanstvom i politike zamjeranja*, Timm Press, 2021.

tema koja se nalazi u temeljima mnogih današnjih političkih fenomena te upozorava da će zahtjev za priznanjem nečijeg identiteta (zasnovan na naciji, vjeri, rasi ili spolu) i nadalje biti u fokusu političkog i društvenog života. To je saznanje pak dovelo u pitanje kako učinkovitost, tako i legitimnost tradicionalne politike asimilacije, ali i politike multikulturalizma, odnosno politike „kulturne raznolikosti”. Tako je asimilacija postala politički nekorektan pojam uz koji se počinju vezivati etikete kao „rasizam” i „ksenofobija”, dok je multikulturalizam s druge strane optužen za suviše naivan pristup izazovima miješanja naroda te kao glavni pomoćnik multinacionalnih kompanija. Često se ističe da je multikulturalizam nepravedan prema domicilnom stanovništvu jer se na njega primjenjuju strogi antidiskriminacijski zakoni (s pravom), dok se imigrantima omogućuje da nastave živjeti u paralelnim društvima.⁸⁴ Suprotne poglede na multikulturalizam i asimilaciju obilježila je rasprava Kymlicke i Barryja.⁸⁵

Istodobno postoji enormno povjerenje u integracijske alate koji stoje na raspolaganju državi te se naivno vjeruje kako se integracija efikasno i vrijednosno neopterećeno može riješiti većom razinom javnih izdataka koji će se kasnije nadoknaditi iz viših stopa ekonomskog rasta. Međutim, to valja preispitati jer ovdje treba imati na umu i to da integracijska strategija nije nekakva „svemoćna alkemija” koja će svaku skupinu jednako integrirati. Primjerice, Hrvati i Arapi su u Njemačkoj prošli kroz isti proces integracije, pa se nisu integrirali na sličan način.⁸⁶

Ono što je neupitno jest pak da je najčešći ishod migracijskog kretanja, bez obzira na njegov prvobitni karakter, trajno naseljavanje značajnog udjela migranata i formiranje etničkih zajednica ili manjina.⁸⁷ Povratak u zemlju odseljenja nikad nije pravilo, nego iznimka. Stoga je prva pojava imigracije transformacija useljeničke zemlje i pluralizacija. Ta transformacija podrazumijeva nekoliko promjena: 1. povećana etnička raznolikost pridonosi porastu nepovjerenja u društvu; 2. dolazi do promjena u ključnim političkim institucijama, poput državljanstva, ali se utječe i na samu prirodu nacionalne države i nacionalnog identiteta; 3. imigracija utječe na

⁸⁴ Usp. Kristijan Kotarski, n. dj.

⁸⁵ Usp. Brian Barry, *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*, Harvard University Press, 2001.

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Stephen Castles, Miller, M. J., Heinz De Haas, *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*, 6. izdanje, Palgrave, London, 2022, 64.

cijenu rada, koja opada 1 % godišnje za određena zanimanja, dok cijene najma i nekretnina rastu za 1 % godišnje.⁸⁸

Neuspjeh političkih elita da međunarodnu migraciju shvate kao dinamički društveni proces leži u osnovi mnogih suvremenih političkih i društvenih problema. Izvor tog neuspjeha često je jednostrani fokus na neoklasičnim ekonomskim modelima i tumačenju migracija kroz teoriju privlačnih i potisnih faktora.⁸⁹ Ovakvo viđenje dovelo je do uvjerenja da se migracija može „uključiti i isključiti kao slavinu”.⁹⁰ No Castles pokazuje da migracija može potrajati čak i kada su ekonomski i politički čimbenici koji su pokrenuli migraciju potpuno promijenjeni.⁹¹ Početna dinamika migracije nešto je drugačija u slučaju izbjeglica i tražitelja azila, ali su ishodi vrlo slični.⁹²

Različite europske zemlje pristupile su integraciji imigranta na različite načine, što je rezultiralo raznolikim politikama i pristupima.⁹³ Ti su pristupi varirali od asimilacijske politike koju je primjenjivala Francuska tijekom 1970-ih, preko njemačkog pristupa izbjegavanja otvaranja problema i priznanja da je Njemačka postala useljenička zemlja, do britanske politike tolerancije. Također su se pojavili pristupi koji su ohrabrivali očuvanje zasebnih kulturnih identiteta imigranata, poput multikulturalističke politike koja je primijenjena u Švedskoj i Nizozemskoj.⁹⁴

Nizozemska je zanimljiv primjer jer je iskušala oba pristupa integraciji imigranata. Počela je s pretpostavkom da će migracije biti privremene, ali je istodobno nastojala zadovoljiti neke kulturne potrebe migranata da bi zatim integracijsku politiku prebacila na prevladavanje kulturnog jaza između imigrantskih zajednica i domaće kulture.⁹⁵ Unatoč nekim uspjesima, kao što je davanje aktivnog i pasivnog izbornog prava na lokalnim izborima, integracijska politika pokazala se nedostatnom za rješenje problema.⁹⁶

⁸⁸ Usp. Tado Jurić, *Argumenti za i protiv imigracije ...*, n. dj., 2024.

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Usp. Castles i sur., n. dj., 57.

⁹¹ Isto.

⁹² Usp. Tado Jurić, 2024, n. dj.

⁹³ Vidi: P. C. Emmer, *Europe and the immigration debate*, *European Review*, 12/3, 329-338 (2004).

⁹⁴ Usp. Sarah Collinson, *Beyond Borders: West European Migration Policy Towards the 21st Century*, 1993, 21-22.

⁹⁵ Usp. Milan Mesić, *Međunarodne migracije : tokovi i teorije*, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb, 2002, 128

⁹⁶ Isto, 126.

Krajem 2023. desnica je osvojila vlast u Nizozemskoj, upravo na temama integracije imigranta i sprječavanja daljnje imigracije.⁹⁷

U Francuskoj je koncept integracije, uz održavanje veza sa zemljama porijekla imigranata, zamijenio pasivnu politiku „spontane asimilacije” u drugoj polovini 1970-ih. Sredinom 1970-ih u Francuskoj je živjelo 3,4 milijuna stranaca, od kojih je jedna trećina bila iz sjeverne Afrike, s uzlaznim trendom. Danas je 6,5 milijuna stranaca u Francuskoj, što čini 10 % populacije.⁹⁸ Antimigrantski osjećaj je u porastu, što se zorno moglo vidjeti na predsjedničkim izborima 2022., kada je Le Pen osvojila 41,45 % glasova.⁹⁹

Primjer pak Njemačke je najzanimljiviji, zbog silno velikih lutanja u politici imigracije i integracije jednog naroda u samo 50-ak godina. Od vremena gastarbajtera koji su se smatrali kratkotrajnim imigrantima, preko zabrane useljavanja u 70-ima i poticaja za iseljavanje u 80-ima, ograničenog trpljenja izbjeglica (Duldung) iz Hrvatske i BiH 90-ih, improviziranog masovnog useljavanja 2015., politike dobrodošlice prema ukrajinskim izbjeglicama do poruke da useljavanje nema alternativu – sve je to stalo u manje od 50 godina. Sva ta lutanja u imigracijskoj i integracijskoj politici nisu pak ostala bez posljedica. Društvena polarizacija opažena je u studiji o grupnoj mržnji u Njemačkoj: „Tema imigracije je eksperimentalno zrcalo podijeljenosti društva između većine koja želi otvorenost, toleranciju i jednakost, i one ne baš male i glasne manjine koja traži izolaciju, povratak nacionalizma i neravnopravnost.”¹⁰⁰ Upravo na tom sentimentu politička stranka AfD uspjela je ući u više regionalnih parlamenata, a 2023. ta je stranka već postala druga najjača stranka u Njemačkoj.

Ključan problem koji navode protivnici migracija jest taj što su imigranti koncentrirani u „svojim” dijelovima grada, gdje često čine većinu, što uglavnom onemogućuje integraciju. Prema Peachu, uvijek se može uočiti sličan kronološki razvitak nakon dolaska neeuropskih imigranata - različita odjeća, razni jezici i glazba, dućani koji prodaju „neuobičajenu robu”, do kasnijeg nastanka

⁹⁷ Usp. Infomigrants.net, Netherlands: Anti-migrant, anti-Islam party sweeps to victory, <https://www.infomigrants.net/en/post/53437/netherlands-antimigrant-antiislam-party-sweeps-to-victory> (15. 9. 2023).

⁹⁸ Vidi: https://www.ined.fr/en/everything_about_population/demographic-facts-sheets/faq/how-many-immigrants-france/ (15. 9. 2023).

⁹⁹ Vidi: The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2022/apr/24/french-election-2022-live-results-projection-second-round-emmanuel-macron-marine-le-pen> (15. 9. 2023).

¹⁰⁰ Usp. Bundeskriminalamt, 2017, Kriminalität im Kontext von Zuwanderung, <https://www.bka.de/SharedDocs/nm=62336> (15. 9. 2023).

novih građevinskih formi poput religijskih zdanja¹⁰¹ i promjene krajobraza određenih kvartova u kojima se grupiraju.¹⁰² Ironično (za multikulturalistički pristup), studije su pokazale da imigranti u svojem krugu prijatelja ne potiču raznolikost, odnosno drže se u pravilu svojih etničkih skupina te su često isključivi kako prema domicilnoj populaciji tako i prema drugim imigrantima.¹⁰³

Kritičari migracija naglašavaju da integracija u pravilu ne uspijeva.¹⁰⁴ Primjeri zemalja koje provode selektivnu imigracijsku politiku, poput Kanade, Australije i Velike Britanije pokazuju da su u tim zemljama imigranti iz različitih manje razvijenih zemalja čak bili češće zastupljeni među društvenim elitama negoli domicilno stanovništvo.¹⁰⁵ Nasuprot tome, podaci o masovnoj imigraciji u Europu s Bliskog istoka i iz Afrike, pokazuju da ti imigranti neće biti u mogućnosti brzo se uklopiti, kao ni njihovi potomci.¹⁰⁶

Clarkovi rezultati istraživanja socijalne mobilnosti pokazuju da imigracija ne predstavlja inherentno veći problem sve dok se provodi selektivno putem imigracijske politike, koja podrazumijeva imigraciju samo onih ljudi za koje se očekuje da zbog sporog napretka u društvenom smislu neće dugo ostati na nižoj društvenoj razini te stoga neće predstavljati dugotrajni izvor frustracija, nestabilnosti i socijalnih tenzija (iznimku čine ratne izbjeglice). Drugim riječima, dosezi integracije su prema Clarku vrlo ograničeni. Clark stoga naglašava da ni SAD ni Europa nisu iznimne po svojoj sposobnosti integracije, niti mogu provesti nekakvu posebnu alkemiju nad ugroženim stanovništvom bilo kojeg društva kako bi transformirale njegove životne vrijednosti.¹⁰⁷

¹⁰¹ Primjerice, prije stotinu godina u Francuskoj nije bilo ni jedne džamije, a danas ih ima više od 2400, dok u Belgiji nije bilo džamija do 1990-ih, a sada ih ima oko 300. U Njemačkoj se procjene kreću od 2600 do 2700 džamija. (Usp. Elizabeta Mađarević, *Političke i geopolitičke kontroverze liberalne demokracije oko migracijske krize 2015./2016. – slučaj Njemačke*, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, doktorski rad, 2022, 246.)

¹⁰² Usp. Ceri Peach, *Social geography: new religions and ethnoburbs – contrasts with cultural geography*, *Progress in Human Geography*, 26/2. (2002).

¹⁰³ Vidi: RTBF.be, (2023). <https://www.rtbf.be/article/la-revue-de-la-presse-plus-d-immigres-a-anvers-que-de-belges-natifs-comment-mieux-vivre-ensemble-11234960> (15. 9. 2023).

¹⁰⁴ Usp. primjerice Ruud Koopmans, n. dj.

¹⁰⁵ Usp. Gregory Clark, *The American Dream Is an Illusion*, *Immigration and Inequality*, 2014, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2014-08-26/american-dream-illusion>.

¹⁰⁶ Usp. Neven Sesardić, 2022, n. dj. 197.

¹⁰⁷ Usp. Gregory Clark, 2014, n. dj.

Prema anketi Francuskog instituta za javno mnijenje (IFOP) 57 % mladih muslimana smatra da je šerijatski zakon važniji od zakona Republike, kao i 65 % muslimanskih srednjoškolaca.¹⁰⁸ Ovakve spoznaje neupitno zabrinjavaju velik dio Europljana, koje potvrđuje i spomenuto istraživanje *Eurobarometra* te ukazuju da strahovi i zabrinutost vezani uz imigraciju i tijek integracije nisu bez utemeljenja. Oni su svakako potaknuti i događajima kao što su teroristički napadi koji se pripisuju džihadistima u EU-u, kao i primjerice seksualni napadi počinjeni od strane imigranata.¹⁰⁹ Izostanak široke javne diskusije, oslobođene etiketiranja, svakako bi bio produktivniji pristup od ideološkog pristupa, kakav je danas na sceni te relativiziranja i nijekanja postojanja zabrinutosti. U suprotnome, nastavit će se trend koji se već ogleda u jačanju ekstremno desnih stranaka diljem EU-a.

4. INTEGRACIJSKE SMJERNICE I HRVATSKA IMIGRACIJSKA POLITIKA

4.1. Useljavanje u Hrvatsku

Imigracija sama po sebi ne predstavlja problem (osobito za društva koja imaju „zdravu demografiju“). U situaciji pak u kojoj se nalazi Hrvatska, useljavanje izaziva tektonske društvene promjene, dok istovremeno izostaje odgovor države na ove izazove. Pri tome treba imati na umu da hrvatsko društvo ne uspijeva razviti populacijsku politiku koja bi depopulaciju i emigraciju, ako ne posve uklonila, onda barem učinila „podnošljivima“. Budući da je hrvatsko društvo malobrojno, rizičnost pak takva neuspjeha veća je negoli u društvima s brojnijom populacijom, odnosno apsorpcijski kapacitet društva vrlo je ograničen.

Ovdje treba imati na umu da kada Hrvatska primi 80.000 stranih radnika (primjerice kao 2019.) to je, u odnosu na njezinu populaciju, više nego kad Njemačka primi milijun. Stoga je Hrvatska danas zapravo prestigla Njemačku u statusu „useljeničke zemlje“. Useljavanje radne snage u Hrvatsku je 2024. godine 13 puta više nego useljavanje u Njemačku. Procjenjuje se da je početkom 2023.

¹⁰⁸ Usp. Lepoint.fr, 2020, n. dj.; vidi i: Pew, *The World's Muslims: Religion, Politics and Society* (2013). <https://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/11/2013/04/worlds-muslims-religion-politics-society-full-report.pdf>.

¹⁰⁹ Usp. Europol, *EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT)*, 2016. 22-28, 47.

godine u Hrvatskoj bilo 30.000 stranih radnika (dio se pak iznajmljuje za rad dalje u EU).¹¹⁰ Uz ovakve trendove do sredine stoljeća u Hrvatskoj će živjeti 30 % osoba s migrantskom pozadinom. Već krajem ovog desetljeća svaki četvrti radnik u Hrvatskoj imat će migrantsku pozadinu.¹¹¹

Fenomen imigracije u Hrvatsku, osobito iz Azije i Afrike, relativno je nov; porast te imigracije događa se nakon 2017., a posebno tijekom 2020. i 2021. Također se primjećuje da su radnici iz Azije počeli zamjenjivati prethodne radnike iz zemalja jugoistočne Europe (BiH, Srbija, Kosovo i Albanija).¹¹²

Uočena nerazmjernost i nepouzdanost podataka o iseljavanju, koji su dolazili iz hrvatskih službenih izvora, izronile su ponovno kao poseban problem u istraživanju hrvatske demografije. Naime, ta poteškoća se sada također primjećuje u vezi s imigracijskim tokovima u Hrvatsku. Odstupanja u različitim bazama podataka variraju i do 47 %, dok je prosjek 30 % iz godine u godinu.¹¹³ Kada usporedimo podatke DZS-a s podacima MUP-a o ostvarenim godišnjim kvotama za strane radnike, odstupanja primjerice za 2018. godinu iznose (+16,17 %), za 2019. (+43,54 %), za 2020. (+36,64 %) te za 2022. godinu (+47,11 %).¹¹⁴

Uspoređujući samo zadnje dvije godine, može se uočiti da se broj imigranta iz Azije utrostručio, a broj imigranata iz Afrike u Hrvatsku ušesterostručio.¹¹⁵ Od 2022. imigracija je čak intenzivnija od emigracije te je prvi put u suvremenoj povijesti zabilježen pozitivan migracijski saldo od 11,685. Međutim, važno je napomenuti da značajan postotak imigranata čine izbjeglice iz Ukrajine (19,3 %).¹¹⁶

¹¹⁰ Osim stranih radnika, iregularnih migranata (azilanata) i izbjeglica, u Hrvatsku u sve većem broju pristižu i bogati europski umirovljenici, ali i digitalni nomadi.

¹¹¹ Usp. Tado Jurić, *Immigration to Croatia: Big (Migration) Data Approach*, Rad HAZU, godina 2023., br. 57. (u objavi).

¹¹² Usp. DZS, 2023. <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061>.

¹¹³ Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2022. godine u Hrvatskoj živi 28.784 stranih državljana (0,74 %). Međutim, prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), do studenog 2022. godine odobreno je i izdano 101.047 radnih i boravišnih dozvola strancima. Dodatan poseban problem u službenom bilježenju podataka DZS-a je što ne postoji sustav bilježenja imigranata iz Azije i Afrike prema zemlji podrijetla, nego se samo navodi kontinent. Usp. Tado Jurić, *Immigration to Croatia*, 2024, n. dj.

¹¹⁴ Isto.

¹¹⁵ Istodobno je u stalnom porastu broj useljenika iz EU-a (prosječno raste za 1000 svake godine), kao i iz susjednih zemalja jugoistočne Europe. Usp. DZS, 2023. <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061>.

¹¹⁶ Usp. DZS, 2023. <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061>.

I ovaj podatak neupitno pokazuje da se Hrvatska iz iseljeničke pretvorila u useljeničku zemlju.

Važno je naglasiti i da je novi Zakon o strancima (2021.) ukinuo godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca,¹¹⁷ što je dodatno otežalo evidentiranje useljavanja u Hrvatsku. Ovaj izazov smo premostili razvojem potpuno nove metode bilježenja imigracije, koja se temelji na velikim skupovima podataka (*big data*) dobivenih analizom internetskih tragova (*Google Analytics* i društvene mreže). Neka od testiranih saznanja ovog pristupa su: 1. useljavanje je znatno više nego što to prikazuju službeni pokazatelji, 2. imigracija iz Afrike će se znatno pojačati počevši od 2024., 3. uočene su točne geolokacije iz kojih će imigranti dolaziti.¹¹⁸ Posebno korisni su i uvidi koji se mogu dobiti o integracijskoj volji imigranata i tijeku integracije, o kojima gotovo da ne postoje nikakvi službeni uvidi.

4.2. Integracijska politika Republike Hrvatske

Hrvatska trenutačno nema strategiju integracije niti je razvijen bilo kakav model koji bi dugoročno planirao kako uključiti imigrante u hrvatsko društvo. S druge strane, ne postoji niti pristup koji bi pripremio hrvatsko društvo za tektonske društvene promjene vezane uz intenzivnu imigraciju (kako stranih radnika, tako i tražitelja azila te izbjeglica).

Pri tome naročito treba imati na umu da ako se očekivanja domicilnog društva ne podudaraju s očekivanjima imigranata, može doći do velikih tenzija i polarizacije u društvu.¹¹⁹ Stoga je važno da se hrvatsko društvo jasno odredi što očekuje od stranih radnika, a što od tražitelja azila te da politički sustav to jasno navede u integracijskoj strategiji. Na taj bi se način mogli prevenirati mnogi problemi koji su se javili u zapadnim europskim državama. Klasična bilanca imigracije iz trećih zemalja u EU danas je široko poznata: getoizacija i usporedna društva (s posebnim migracijskim kvartovima), stvaranje rodbinskih mreža isključivo unutar pojedinih doselidbenih skupina te otpor jezičnoj „standardizaciji” i srodni fenomeni.

¹¹⁷ Do 1. siječnja 2021. godine boravišne i radne dozvole za državljane trećih zemalja izdavale su se na temelju Vladine odluke o godišnjoj kvoti. Usp. HZZ, 2022. <https://www.hzz.hr/statistika/statistika-usluga-test-trzista-rada-i-radne-dozvole/> (20. 12. 2023).

¹¹⁸ Vidi: Tado Jurić, *Big (Crisis) Data in Social Sciences and Humanities: Predicting Crises*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2023.

¹¹⁹ Usp. Kristijan Kotarski, n. dj., 2019.

U praksi integracije u Hrvatskoj primjećuju se četiri strukturna problema: Prvi je nedostatak vizije, drugi je nedostatak suradnje i koordinacije između državnih i lokalnih institucija; treći je nedostatak dugoročno održivih rješenja u područjima poput učenja jezika, obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja te ostvarivanja drugih socijalnih prava, te problem uključivanja imigranata u društveno-političke procese i kulturne sadržaje.¹²⁰ U rijetkim istraživanjima ovog tipa¹²¹ ističe se da se imigranti u Hrvatskoj suočavaju najčešće sa sljedećim problemima: 1. otežanim pristupom tečajevima hrvatskog jezika; 2. otežanim pristupom programima obrazovanja; 3. niskim praktičnim mogućnostima za prekvalifikaciju i doškolovanje; 4. poteškoćama u pristupu socijalnim pravima; 5. nemogućnošću integracije i društvenom izolacijom.¹²²

Donošenjem Zakona o azilu¹²³ 2003. Hrvatska je uskladila zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU-a, kada počinju i prva institucionalna promišljanja o integracijama. S tim u vezi donesena je i Migracijska politika za 2007./2008. godinu¹²⁴ te potom strategija za razdoblje od 2012. do 2015.¹²⁵ Sastavni dio migracijske politike činila je integracija stranaca u hrvatsko društvo. Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti¹²⁶ detaljnije su propisana načela, uvjeti i postupak odobrenja međunarodne zaštite.¹²⁷ Međutim, nova migracijska strategija više nije donesena, a njezinu ulogu je (čini se) preuzeo Zakon o strancima (2021.).

Međutim, u oba navedena dokumenta vidljivo je da ne postoji prava vizija, nego se sve svodi na dobre želje bez konkretnih poka-

¹²⁰ Vidi: UNHCR i Centar za mirovne studije (2012). Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj. Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo, https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2017/08/publikacija_integracijske_politike_i_prakse_u_sustavu_azila_u_republici_hrvatskoj.pdf.

¹²¹ Usp. IMO, Policy analiza: integracija azilanata u Hrvatskoj (2011.) <http://www.imo.hr/files/azil%20brosura%20fin%202%20web.pdf>.

¹²² Usp. Z. Vankova i sur., *Hrvatska - Indeks razvijenosti politika integracije migranata* (MIPEX), 2014, http://www.imin.hr/c/document_library/get_file?uuid=59d7e46c-5152-4a8d-ad14-a296e468d6ca&groupId=10156 (05.02.2023.).

¹²³ Usp. NN 103/03, 79/07 i 88/10.

¹²⁴ Usp. NN, 83/2007 (10.8.2007.), Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008. godinu.

¹²⁵ Usp. MUP.hr, *Migracijska politika RH za 2012-2015. godinu*, <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/minstarstvo/2013/MIGRACIJSKA%20POLITIKA%202013-2015.pdf>

¹²⁶ Usp. NN 70/15, 127/17.

¹²⁷ Usp. Vlada.hr, <https://ljudskaprava.gov.hr/integracija-stranaca-u-hrvatsko-drustvo/643>.

zatelja kako provesti željeno, te su usmjereni ponajprije na statusna i tehničko-regulatorna pitanja u vezi s migracijama. Istodobno izostala je i šira javna i stručna rasprava o cijeloj temi.¹²⁸ Prema Božiću cijeli je tekst migracijske strategije zapravo prepisan i nije nimalo usklađen s hrvatskim okolnostima te je nastao isključivo zbog zahtjeva EU-a.¹²⁹ Slično zaključuju i Lalić Novak i Giljević.¹³⁰ Međutim, ubrzaniji razvoj integracijske politike posljedica je i povećanja broja osoba koje je potrebno integrirati u hrvatsko društvo. Naime, broj stranih radnika i izbjeglica tako brzo raste da je njihova vidljivost danas neoporeciva, dok je istodobno snažno porastao i interes medija i šire javnosti.¹³¹

Polja koja bi integracijska strategija trebala pokriti svakako uključuju stambeni aspekt, zdravstvene usluge, obrazovanje i tržište rada. U tom smjeru ide i dokument Europske komisije „Zajednički osnovni principi za integracijske politike u EU”.¹³² Međutim, nova migracijska politika svakako bi trebala biti s naglaskom na selektivnu imigraciju i holističku integraciju.¹³³ Iznimno je bitno i urediti migracijsku statistiku, odnosno to je i preduvjet – što podrazumijeva bolje praćenje podataka o stranim radnicima, tražiteljima azila i svih drugih kategorija imigranata, pri čemu od koristi može biti naš spomenuti pristup temeljen na velikim skupovima podataka dobivenih analizom internetskih tragova.

4.3. Razvoj hrvatske integracijske strategije - Model integracijskog tečaja za imigrante u Hrvatskoj

Kako je već spomenuto, imigracija je jednostavna ekonomska računica, no njezini učinci su višestruko kompleksni. U tom svjetlu prethodna je analiza pokazala da je jedan od ključnih izazova hrvatskog društva što prije napisati i implementirati integracijsku strategiju – između ostalog i zato što se u prvoj fazi imigracije mogu

¹²⁸ Pri tome su izostali važni elementi koji su isticani u paradigmi hrvatskih migracijskih politika 1990-ih, naročito fokus na hrvatsko iseljništvo.

¹²⁹ Saša Božić, n. dj., 2014, 294.

¹³⁰ Goranka Lalić Novak i Teo Giljević, n. dj., 2019.

¹³¹ Vidi: D. Ajduković i sur., *Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*, 2019, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izazovi%20integracije%20izbjeglica%20u%20hrvatsko%20dru%C5%A1tvo.pdf>.

¹³² Usp. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/82745.pdf.

¹³³ Usp. Saša Božić i Simona Kuti, 2018, n. dj.

izbjeći brojne pogreške, o kojima svjedoče iskustva zapadnih članica EU-a. Dakako, osim pogrešaka, svakako se mogu naučiti i korisni pristupi, primjerice od Njemačke.

Integracijskim politikama na razini EU-a trenutno je najviše zaokupljena Njemačka.¹³⁴ Prema istraživanju njemačke vlade, postoje različite mjere koje mogu pridonijeti integraciji imigranata, a one uključuju tečajeve jezika, razne mentorske programe te pomoć u osnivanju vlastitih obrta.¹³⁵ Zaklada Bertelsmann Stiftung provela je u ovom kontekstu istraživanje o dobrodošlici u Njemačkoj¹³⁶, koje pokazuje da je učenje jezika neizostavan faktor za društvenu koheziju.

Prvi korak u tom smjeru Hrvatska je poduzela 2009. donošenjem Programa hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za strance.¹³⁷ Jedini primjer pak integracijsko-edukacijskoga programa u Hrvatskoj¹³⁸, koji se zaista i izvodi, napisalo je Hrvatsko katoličko sveučilište.¹³⁹ Cilj programa je prenošenje i učenje jezičnih i društveno-kulturalnih znanja koje će polaznicima omogućiti stjecanje potrebnih kompetencija za njihovu bržu i uspješniju integraciju u hrvatsko društvo. Namijenjen je tražiteljima azila, stranim državljanima s međunarodnom zaštitom te strancima koji se žele nastaniti u Republici Hrvatskoj, a realizira se od 2022. godine.¹⁴⁰ Program je koncipiran u 280 nastavnih sati, a ishodi učenja su:

¹³⁴ Usp. BMFSFJ, 2019, Darstellung der Maßnahmen der Bundesregierung zur Sprachförderung und Integration, <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/137426/555856fd22db72a0ad20543d896e96ca/20190723-sprachfoerderung-bundesregierung-data.pdf>.

¹³⁵ Usp. BMFSFJ, <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/engagement-und-gesellschaft/fluechtlingspolitik-und-integration/angebote-zur-sprachfoerderung-und-integration/angebote-zur-sprachfoerderung-und-integration-137422>.

¹³⁶ Usp. Bertelsmann Stiftung, *Willkommenskultur im Stresstest, 2017*, https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Projekte/28_Einwanderung_und_Vielfalt/IB_Umfrage_Willkommenskultur_2017.pdf.

¹³⁷ Usp. MZO, 2009, Program hrvatskoga jezika, povijesti i kulture (za tražitelje azila, azilante, strance pod privremenom zaštitom i strance pod supsidijarnom zaštitom radi pristupa obrazovnom sustavu RH, <https://mzo.gov.hr/>.

¹³⁸ Postoje tečajevi hrvatskog jezika za strance na više sveučilišta u Hrvatskoj, a prvi je bio Croaticum (FF Zagreb), vidi: <https://www.unizg.hr/suradnja/medunarodna-suradnja/ucenje-hrvatskoga-jezika-za-strance/croaticum/>.

¹³⁹ Autori su: Anto Čartolovni, Marijana Togonal, Tado Jurić, Mario Bara, Lucija Mihaljević i Karla Žagi (2022). Integracijsko-edukacijski program, Hrvatsko katoličko sveučilište, <https://www.unicath.hr/iep>.

¹⁴⁰ Vidi: Integracijsko-edukacijski program, HKS, <https://www.unicath.hr/iep>.

Tablica 1. Primjer integracijsko-edukacijskoga programa za imigrante u Hrvatskoj

- usvojiti osnove hrvatskoga jezika u svim četirima jezičnim djelatnostima
- moći komunicirati o osnovnim pitanjima i potrebama
- znati čitati i sastaviti jednostavne tekstove na hrvatskome jeziku
- upoznati se s ključnim događajima iz hrvatske povijesti i upoznati osnove zemljopisnog položaja RH
- prepoznati uvriježene vrijednosti u hrvatskome društvu
- usvojiti osnovna znanja o simbolima RH
- znati razlikovati običaje stanovništva prema mjestu boravka i podrijetlu
- znati ukratko opisati razvoj moderne, suvremene hrvatske države i političke saveze te odnose s drugim narodima i državama
- upoznati raznolikost kulturnih utjecaja na razvoj hrvatske kulture
- upoznati se sa složenošću kulturno-civilizacijskih obilježja Hrvatske
- naučiti o ulozi kršćanstva u Hrvatskoj kroz povijest¹⁴¹

Namjera navedenog pristupa je omogućiti integraciju, koja podrazumijeva poštivanje jezika, običaja, zakonodavnoga sustava i kulture hrvatskog društva, ali i ostvarivanje temeljnih ljudskih prava imigranata. Bitna značajka ovog pristupa je integrativnost, koja podrazumijeva da se uz hrvatski jezik i književnost uključuje i stjecanje znanja o povijesnoj, kulturnoj i prirodnoj baštini Hrvatske.¹⁴² Anketiranje polaznika¹⁴³ te završni testovi u slučaju izbjeglica iz Ukrajine pokazuju da je ovakav pristup učinkovit te da polaznici sami izražavaju da nakon pohađanja tečaja osjećaju visok stupanj integriranosti u hrvatsko društvo, odnosno da ne nailaze na prepreke u svakodnevnom funkcioniranju.

¹⁴¹ Isto.

¹⁴² Vidi integracijski udžbenik: Tado Jurić, *Upoznajmo domovinu, Get to Know our Homeland, Priručnik i radna bilježnica za II. i III. razinu hrvatske nastave u inozemstvu*, Alka Script, Zagreb/München, 2016.

¹⁴³ Primjer upitnika za ispitivanje integracijske volje useljenika u Republiku Hrvatsku dostupan je na linku: <https://istrazivanjehks.limesurvey.net/558768> (*Immigration to Croatia: Empirical Basis for Migration and Integration Strategy*, Upitnik je izradio Tado Jurić, 2023.).

Ovdje je dakako važno istaknuti da je riječ o populaciji za koju se očekivalo da će se najlakše integrirati. Naime, pri stupnjevanju integracijske spremnosti potrebno je uzeti u obzir nekoliko čimbenika. Prvi je sličnost u jeziku jer je ukrajinski slavenski jezik, kao i hrvatski. Drugi bitan faktor je religija. To se primjerice u hrvatskom slučaju pokazalo u slučaju stranih radnika sa Filipina.¹⁴⁴ Ove spoznaje iz stvarnog života još jednom ukazuju zašto je selektivna imigracijska politika nužna, a ne samo izraz ksenofobije. Odnosno, integracija je u slučaju određenih imigrantskih skupina izazovnije te je izglednije da će određeno društvo prihvatiti ljude koji su mu po obilježju s kojim se uspoređuje bliski, negoli one koji to nisu. Dakako, pri tome treba napomenuti da nije opravdano sva ponašanja neke skupine objašnjavati putem normi skupine, čime se razvijaju stereotipi, te da je ponašanje uvijek odraz kako pojedinca, tako i okoline u kojoj se nalazi.

ZAKLJUČAK - NAČELA UČINKOVITOG INTEGRACIJSKOG MODELA

U nastavku ćemo sažeto iznijeti obrise integracijskog modela koji je potreban Hrvatskoj danas, kao zaključak rada, s napomenom da je radi ograničenosti prostora fokus pretežito na mjerama koje je nužno provesti čim prije. Definiranje ovih načela je pak djelomično kontroverzno, ali i prijeko potrebno.

Tablica 2. Načela učinkovitog integracijskog modela za RH - Preporuke

1. Spriječiti separaciju ili marginalizaciju.

Primarni problem nije diskriminacija imigranata, već njihova samoizolacija.¹⁴⁵ Hrvatska još uvijek ima priliku ne ponoviti pogreške zapadnih članica EU-a. Stoga je u ovom trenutku najvažnije spriječiti getoizaciju, koja je glavni remetički faktor pri integraciji. To konkretno znači da se donošenjem zakona spriječi, tj. ograniči poslodavce da grupiraju strane radnike u velikim skupinama u istom stambenom prostoru.

2. Jasno definirati što hrvatsko društvo očekuje od imigranata (koju razinu učenja jezika, koje norme ponašanja itd.).

Ako se očekivanja domicilnog društva ne podudaraju s očekivanjima imigranata, može doći do velikih tenzija u društvu.

¹⁴⁴ Usp. Poduzetnik.biz, <https://poduzetnik.biz/produktivnost/filipinski-radnici-su-jedni-od-najtrazenijih-stranih-radnika/> (10. 4. 2024).

¹⁴⁵ Buduća hrvatska integracijska strategija treba najprije razlučiti pristup prema tražiteljima azila, stranim radnicima te izbjeglicama.

3. Integracija nije samo učenje jezika.

Osnovi hrvatske kulture, tradicije i prošlosti neizostavni su kako bi imigranti razumjeli obrasce ponašanja hrvatskog društva.

4. Poslodavci trebaju pokrenuti interne integracijske strategije.

Razdoblje do donošenja integracijske strategije treba premostiti educiranjem poslodavaca i drugih aktera od strane HZZ-a o važnosti donošenja internih integracijskih strategija (neki su poduzetnici već počeli angažirati učitelje jezika).

Potrebno je ukazati na složene međukulturne odnose i kulturološke razlike između Hrvata i stranaca iz različitih dijelova svijeta te načine kako negovati multikulturne odnose, s ciljem smanjivanja predrasuda.

5. Hrvatski model integracije treba pokriti stambeni aspekt, zdravstvene usluge, obrazovanje, priznavanje kvalifikacije i tržište rada. Međutim, to znači i više inspekcija koje bi kontrolirale uvjete u kojima imigranti žive i rade.

6. Integracija je u slučaju određenih imigrantskih skupina izazovnija te je izglednije da će određeno društvo prihvatiti ljude koji su mu po obilježju s kojim se uspoređuje bliski negoli one koji to nisu. Stoga je (između brojnih drugih razloga) selektivna useljenička politika model kojem bi RH trebala težiti. Pri tome treba imati na umu da druga ili treća generacija ne mora nužno biti bolje integrirana od prve.

7. Integracijski modeli, umjesto da uvijek imigrante stavljaju u fokus, ne smiju zanemariti društvo primitka jer i ono imigracijom zapravo prolazi kroz akulturacijski proces.

8. Redefinirati uvjete za stjecanje hrvatskog državljanstva.

S tim u vezi prijeko je potrebna rasprava o poimanju države, koja za velik dio hrvatskog društva predstavlja izvorno jedinstvo nekog naroda te se ne može reducirati na „obični” servis svojih građana. Naime, osjećaj pripadanja određenom prostoru i zajednici jedna je od temeljnih ljudskih emocija te se ta značajka nužno treba uzeti u obzir, a ne odbacivati kao „nazadnjački” stav. Naime, nacionalne države imaju primarnu obvezu prema svojim građanima, zatim prema onima koji se nalaze se u teškoj nevolji, dok prema ostalima nemaju obvezu.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Vidi: David Miller, Territorial Rights: Concept and Justification, *Political Studies*, 60(2), 252–268 (2012).

9. Potrebno je značajno usporiti tempo useljavanja - vratiti sustav kvota.¹⁴⁷ Treba imati na umu dva paralelna procesa, stupanj imigracije i stupanj apsorpcije.¹⁴⁸ Potrebno je raspraviti o sigurnoj veličini dijaspore (baš kao što se u sklopu rasprava o globalnom zagrijavanju raspravlja o prihvatljivoj razini emisija CO2 koja bi jamčila određenu razinu klimatske stabilnosti).¹⁴⁹

10. Potrebno je uvesti kvote za niskokvalificirane i visokokvalificirane imigrante za svaku pojedinu zemlju, pri čemu uvjet treba biti da na tri niskokvalificirana treba pristići jedan visokokvalificiran imigrant. Naime, niskokvalificarni radnici postižu puno teže radnu i kulturološku prilagodbu te takva obrazovna struktura češće dovodi do getoizacije.

11. Uvesti obvezu formalnih kvalifikacija za sva zanimanja, a ne samo regulirane profesije.

Test tržišta rada (TTR) u brojnim slučajevima ne zahtijeva obrazovnu kvalifikaciju (primjerice za kuhara), već samo osposobljenost stečenu kroz iskustvo ili na drugi način.¹⁵⁰ Ova stavka omogućuje brojne nepravilnosti.

12. Potrebna je dodatna edukacija za brojne strane radnike kako bi uspješno prometovali na hrvatskim prometnicama.¹⁵¹

13. Osvijestiti različitost prehrambenih navika.¹⁵²

14. Razgraditi stereotipe. Uvesti nove sadržaje u obrazovne kurikule koji bi osvijestili izazove multikulturalnog društva u koje se Hrvatska ubrzano pretvara.

¹⁴⁷ Perspektiva, koja je već primijenjena u Kanadi, predviđa da se svaki potencijalni imigrant katalogizira prema dobi, obrazovanju, jezičnim vještinama i iskustvu kako bi se odredile njegove (radne) mogućnosti na tržištu. Vidi: Canadim, 2023, <https://www.canadim.com/blog/understanding-the-canadian-immigration-points-system/>.

Kritika pak ovog pristupa upozorava da se na taj način ljude promatra kao robu.

¹⁴⁸ Prema Collieru kvote trebaju istodobno spriječiti egzodus u manje razvijenim zemljama i stvaranje kaosa u razvijenim zemljama.

¹⁴⁹ Usp. Kristijan Kotarski, n. dj.

¹⁵⁰ Vidi: HZZ, <https://www.hzz.hr/usluge/radne-dozvole-za-zaposljavanje-stranaca-i-test-trzista-rada/>.

¹⁵¹ Način vožnje, prometna pravila, signalizacija u brojnim trećim zemljama bitno se razlikuju od onoga što vrijedi na hrvatskim cestama.

¹⁵² Primjerice, radnici iz Indije upotrebljavaju drukčije sastojke u prehrani, koji Europljanima često mogu biti neugodni (stoga nastaju razmirice u stambenim zgradama gdje strani radnici žive i dijele ulaz s domicilnom populacijom).

15. Poslodavci trebaju uplaćivati za integraciju radnika koje su uvezli.

Sadašnja je praksa da poslodavci uzimaju profit, a hrvatsko društvo financira integraciju (za sada samo učenje jezika).

16. Imigracija nema samo pozitivne ekonomske efekte.

Ona utječe na cijenu rada, koja opada 1 % godišnje za određena zanimanja, dok cijene najma i nekretnina rastu za 1 % godišnje. Ujedno rastu troškovi za socijalne programe.

17. U pogledu iregularnih migranata treba imati na umu da osiguranje smještaja za 3000 tražitelja azila u Hrvatskoj stoji jednako kao i osiguranje smještaja za 200.000 ljudi u Jordanu ili Libanonu. Omjer je 270 : 1.¹⁵³

18. Otvoriti široku javnu raspravu, oslobodenu etiketiranja i ideološkog te nijekanja postojanja zabrinutosti.

19. Fokus rasprave ne smije se pomaknuti na „migranta kao neprijatelja”. Potrebno je imati na umu uzroke migracija, a ne se baviti samo posljedicama. Većina migracija izazvana je ljudskom intervencijom.

20. Integracija nije samo ponuda nego i obveza i vlastiti napor koji imigrant treba uložiti kako društvena kohezija ne bi bila ugrožena. Povrh svega ona mora biti prilagođena hrvatskom kontekstu, a ne jednostavno preuzeta ili prepisana od Zapadne Europe (pogotovo zato što su se sve politike integracije iskušane u EU-u pokazale neučinkovitima ili neprimjenjivima).

¹⁵³ Izračun je proveden za Švedsku, a autor ga je prilagodio za Hrvatsku. Usp. Sustainable Migration Framework, 2018, https://www.udl.no/globalassets/global/european-migration-network_i/konferansefiler/2018/emn-betts-collier-fin.pdf.

INTEGRATION OF IMMIGRANTS IN CROATIA: PRINCIPLES OF AN EFFECTIVE INTEGRATION MODEL

Summary

Migration and the associated issue of integration not only affect the economy of a particular country but also impact society as a whole. It is a process that influences the social trust, social structure, state security, and even the changes within the political system. The basic thesis of the work is that integration should not only target the needs of immigrants but must also take into account the needs of the host community and the absorptive capacity of a particular society. Recommendations for an effective integration model for Croatia include: 1.) Preventing separation or marginalization; 2.) Clearly defining what Croatian society expects from immigrants; 3.) Integration is not just about learning the language; 4.) Integration is more challenging in the case of certain immigrant groups; 5.) It is necessary to significantly slow down the immigration - reintroduce the quota system; 6.) Open a wide public debate; 7.) Integration is not only an offer but also an obligation.

Keywords: integration, immigrants, migration policy, multiculturalism, principles of integration